

Sametingets handlingsplan mot samehets

Innhold

FORORD.....	3
1 INNLEDNING	4
2 RAMMENE FOR HANDLINGSPLANEN	4
3 SAMETINGETS TILTAK MOT SAMEHETS.....	5
4 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	7

Forord

«Samehets spiser opp sjela» har sametingspresident, Silje Karine Muotka, uttalt.

Forskningsrapporter og undersøkelser viser at samer har fire ganger så høy risiko for å oppleve diskriminering som majoritetsbefolkningen¹, og at tre av fire unge samer har opplevd diskriminering fordi de er samer.² Statistikken viser også at 50 % av samer med sterk samisk tilknytning har opplevd diskriminering. Mye av samehetsen skjer i samers hverdagslige liv og i lokalmiljøet. I skolegården og klasserommet. På bussen og annen offentlig transport. På møter eller i lunsjrommet. I garderoben og idrettshallen. Mye av samehetsen kommer også til syne på nett; på sosiale medier og i kommentarfelt. Samehets er et alvorlig samfunnsproblem.

¹ Ketil Lenert Hansen. «Selvopplevd diskriminering av samer i Norge.» Samiske tall forteller 9. 2016.

² Ketil Lenert Hansen og Sara With Skaar. «Unge samers psykiske helse.» En kvalitativ og kvantitativ studie av unge samer psykiske helse. 2021.

1 Innledning

I Sametingets melding om likestilling, Sábmme jállu (2020), er hatytringer og hatkriminalitet mot samer definert som et av innsatsområdene. Målet i sametingsmeldingen var et samisk samfunn uten hatytringer og hatkriminalitet, og det ble definert noen strategier for å oppnå målet.

Sametingsmeldingen følges opp av Sametingets handlingsplan mot samehets 2022-2025.

Profilerte saker i mediene og i samfunnet viser at samehets fortsatt er et problem, og at samehets kommer til uttrykk på forskjellige arenaer. Det er behov for målrettede tiltak for å forebygge, håndtere og bekjempe samehets.

2 Rammene for handlingsplanen

Denne handlingsplanen omhandler hatytringer og hatkriminalitet mot samer, også definert som samehets. Med samehets i denne planen menes diskriminering og rasisme begått mot samer. Debatten om rasisme synliggjør at det ikke finnes en allmenngyldig definisjon og forståelse av begrepet. For legaldefinisjon og rettslig vern mot diskriminering og rasisme vises det til Grunnloven § 98, likestillings- og diskrimineringsloven, Straffeloven §§ 185 og 186, EØS-regelverket og internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, blant annet FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering (ICERD).

I forskningsprosjektet Mihá fra 2021 viser forskningen at tre av fire unge samer har opplevd diskriminering blant annet på bakgrunn av etnisitet, kjønn og bosted. Rasisme og diskriminering har negative konsekvenser for individer, grupper og samfunnet som helhet.

Virkeperioden for handlingsplanen er 2022-2025. Foreslåtte tiltak er i henhold til tidsperioden og Sametingets mulighet for å påvirke og gjennomføre tiltak. Bakgrunnen for denne planen er at samehets er blitt løftet som et eget ansvarsområde i Sametingsrådet, og det vil prioriteres tiltak for forebygging, kunnskap og håndtering. Sametinget vil sikre samer reell beskyttelse mot trusler og rasisme. Den utbredte samehetsen i samfunnet er en tydelig indikasjon på at det er utfordringer i relasjon mellom samene og majoritetsbefolkningen.

Det er viktig at denne handlingsplanen også sees i sammenheng med andre relevante planer og strategier. Denne handlingsplanen skal bidra til forsterket innsats i kampen mot rasisme og diskriminering av samer.

I forkant av arbeidet med handlingsplanen har Sametinget hatt en åpen prosess og bedt om innspill. Det har blitt gjennomført innspillmøter med flere organisasjoner og aktører, det har i tillegg blitt avholdt en workshop mot samehets i Tromsø 4. april 2022. Spørsmålene som har forsøkt blitt besvart er: Hva er problemet? Hvilke utfordringer er det å ta tak i? Hvilke tiltak kan og bør gjennomføres for å håndtere samehets? Hvilke tiltak kan og bør gjennomføres for å forebygge samehets?

Sametinget har fått gode og viktige innspill i prosessen. Innspillene som har kommet inn gir en pekepinn på at mye av samehetsen skjer i samers hverdagslige liv, slik som kommentarer i det offentlige rom, på skolen og på arbeidsplasser, men mye av samehetsen skjer også på nett, på sosiale medier og i kommentarfelter.

Innspillene og tendenser viser også at samehetsen øker i takt med profilerte saker i media og på nett. Dette gir bare en pekepinn, men vi behøver ytterligere forskning og tallmateriale for å få mer kunnskap. Sametingets mål er at handlingsplanen vil inneholde konkrete og målrettede tiltak som både kan

forebygge, håndtere og bekjempe samehets. Handlingsplanen tar utgangspunkt i Sametingets verktøy for hva vi kan utrette innenfor virkeperioden av handlingsplanen.

3 Sametingets tiltak mot samehets

1. Bidra til finansiering av et forskningsprosjekt om opplevd rasisme blant unge samer med tilknytning til reindrifta

Sametinget og Likestillings- og diskrimineringsombudet skal i 2022 lyse ut et forskningsprosjekt med målsetning om mer kunnskap om opplevd rasisme blant unge med tilknytning til reindrifta. Forskningen skal skje i nær dialog med reindriftnæringen.

2. Initiere til forskning om rasisme og diskriminering mot samer

Det er manglende kunnskap om rasisme og diskriminering mot samer. Dette gjelder både årsaker, omfang, erfaringer og konsekvenser både på individ og gruppenivå. Sametinget vil i dialog med ansvarlige myndigheter be om mer forskning på feltet.

3. Styrke opplæring i grunnskolen om samisk kultur, historie og samfunnsliv

Kunnskap og bedre opplæring er et viktig virkemiddel for holdningsendringer. Sametinget vil arbeide for å implementere og realisere samisk innhold i læreplanverkene og i rammeplanen for å øke kunnskapen om samer som urbefolkning i skole og barnehage.

4. Støtte opprettelsen av samisk kompetansesenter ved Sámi allaskuvla

Sametinget vil politisk støtte opprettelsen av et eget kompetansesenter for lærerutdanningene. Kompetansesenteret er i utgangspunktet tenkt for lærerutdanningene, og målet er at senteret kan gi profesjonsutdanningene nødvendig faglig hjelp og støtte i arbeidet med innholdet om samer og samiske forhold inn i utdanningene.

5. Etablere dialog om samehets med fylkeskommunene

Sametinget har inngått avtaler med fylkeskommunene. Ved revisjon eller fornyelse av avtalene vil samehets være eget tema. Sametinget ønsker å styrke dialogen og samarbeidet med mobbeombudene i fylkeskommunene.

6. Styrke dialog med politiet

Politiet er en viktig aktør i arbeidet mot samehets. Sametinget vil gi innspill til Politidirektoratet (POD) om behov for riktig koding av anmeldelser om hatytringer og hatkriminalitet rettet mot samer. Dette kan brukes som tallgrunnlag i statistikk for å avdekke forekomsten av samehets. Sametinget vil drøfte med politiet hvordan tjenester som Nettpatroljen kan veilede unge samer som opplever hets på nett.

7. Oppfordre Statsadvokaten til å undersøke kvaliteten på politiets arbeid med samehets

Sametinget vil initiere til et møte med Statsadvokaten med oppfordring til å undersøke kvaliteten på politi- og påtalemyndighetens arbeid med samehets.

8. Opprette en støtteordning for forebygging av samehets

Sametinget ønsker å opprette en støtteordning for arbeid mot samehets for å gi det samiske samfunnet redskaper i kampen mot samehets.

9. Bevisstgjøring av ytringskultur blant sametingspolitikere

God ytringskultur bidrar til at flere synspunkter og aktører bidrar i den offentlige debatten. God ytringskultur gjøres til en del av Sametingets politikeropplæring.

10. Initiere til samarbeid mot samehets på allsamisk nivå

Samehets forekommer i hele Sápmi. Sametinget vil løfte temaet i allsamiske organer og i nordiske samarbeidsorganer.

11. Øke dialog og samarbeid med nasjonale organisasjoner og idrettsbevegelsen

Øke dialogen og samarbeid med nasjonale organisasjoner og idrettsbevegelsen med mål om å danne bred koalisjon i arbeidet mot samehets. Det samiske samfunnet kan ikke løse problemet med hets og rasisme mot samer alene.

12. Opprette dialog om samehets med ulike næringsorganisasjoner

I kontakt med ulike næringsorganisasjoner vil Sametinget løfte samehets som tema.

13. Initiere til møter med media om samehets

Mediene er et viktig element i kampen mot samehets. Sametinget vil ta initiativ til dialog med medieledere, ansvarlige redaktører og journalistlag for å løfte temaet samehets og ytringskultur.

14. Kreve en nasjonal handlingsplan mot samehets

Forebygging og bekjempelse av rasisme og diskriminering mot samer, er et nasjonalt ansvar. Sametinget vil be Regjeringen utforme en egen handlingsplan mot samehets.

15. Utvikle ombudsfunksjon for samehetssaker

Sametinget vil arbeide for at samer som opplever samehets får et sted å henvende seg for veiledning og bistand. Det trengs et organ som er dedikert til å yte en ombudsfunksjon og gi veiledning i samehetssaker. Sametinget vil søke å realisere dette i samråd med Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO).

16. Lage en veileder for hvordan man anmelder samehets

Det oppleves som vanskelig å orientere seg om hvilke rettigheter og muligheter man har dersom man opplever samehets. Sametinget ønsker å utforme en veileder for hvordan man rapporterer og anmelder samehets.

17. Utvikle nettkurs for ledere om samehets

Samarbeide med LDO om å lage et nettkurs for ledere om samehets. Ledere må få kunnskap om hvordan de kan gjenkjenne, håndtere og forebygge samehets på arbeidsplasser og i organisasjonsliv.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Gjennomføring av tiltak i handlingsplanen forutsetter økte administrative og økonomiske ressurser. Dette er tenkt løst gjennom en styrking og utvidelse av prosjektet mot mobbing og midler til oppfølging av likestillingsmeldingen. Dersom det skal på plass en egen virkemiddelordning, må dette prioriteres under behandling av budsjett.

Sámediggi - Sametinget
Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka